

ROMÁNIA: A NÉPSZÁMLÁLÁS KIÉRTÉKELÉSE

Romániában 1977 január 5-én népszámlálást tartottak, amelynek ideiglenes eredményeit a központi népszámlálási bizottság a Román Kommunista Párt hivatalos napilapja, a *Scînteia* június 14-i számában tette közzé.

A közleményből megtudjuk, hogy Románia népessége a népszámlálás időpontjában meghaladta a 21 és fél milliót. Az 1966. március 15-én tartott népszámlálás alkalmával számba vett 19,1 millió lélekszámmal szembeállítva az ország népessége csaknem 2 és fél millióval gyarapodott. A tényleges szaporodás aránya tehát nem egészen 11 év alatt 12,9%, évi átlagban 1,1%. A népesség gyarapodásának forrása a természetes szaporodás, amely a közlemény szerint a 20,8 ezrelékes évi átlagos natalitás, valamint a halandóság csökkenésének eredménye.

Az 1966. évi népszámlálás óta eltelt időszak 20,8 ezrelékes születési arányszáma, amely az 1966–1975 közti évek népmozgalmi eredményeinek ismeretében reálisnak látszik, az abortusz-törvény 1966 végén történt drákói megszigorításának hatását tükrözi. A szigorítást annak felismerése tette szükségessé, hogy a terhesség-megszakítás átmeneti liberalizálása katasztrofális eredménnyel járt: Románia születési arányszáma 1966-ban már 14,3 ezrelékre süllyedt, az európai államok rangsorában az utolsók közé került, de még az 1956–1966 közt lepergett évtized 18,8 ezrelékes évi átlaga is alacsonynak tekinthető. A legszigorúbb állami beavatkozással sem sikerült azonban felemelni a natalitást az 1948–1956 közti évek szintjére (átlagosan 25,0 ezrelék) és az 1967–68. évek kiugró eredményei (27,4–26,7 ezrelék) után a születési arányszámok ismét csökkenő tendenciát mutatnak.

A halandóság csökkentése terén Románia a második világháború után valóban szép eredményeket ért el. A halálozási arányszám, amely a két világháború közt még 20 ezrelék körül mozgott, az 1948. évi 15,6 ezrelékről kiindulva fokozatosan csökkent, az 1948–1956 közti évek 12,2 ezrelékes átlaga 1956–1966 közt 9,1 ezrelékre süllyedt. Az 1966–1975 közti évek ismert adatai alapján azonban nem látszik valószínűnek, hogy az utolsó 11 év átlaga jobb lesz.

A természetes szaporodás arányszáma az 1948–1956 közti időszak 12,8 ezrelékes évi átlagával szemben 1956–1966 közt 9,7 ezrelékre esett vissza és az ismert adatok alapján feltehetőleg az utolsó 11 év átlaga sem haladja meg a 11,5 ezreléket.

A statisztikai évkönyvek adatai szerint Románia népességének természetes szaporodása az 1966–1975 közötti tíz év alatt 2338 ezer, évi átlagban tehát mintegy 234 ezer fő volt. Ha 1976-ban is a tíz évi átlagnak megfelelő természetes szaporodást tételezünk fel, akkor a 11 év alatt a természetes szaporodás kb. 118 ezerrel haladja meg a tényleges szaporodást, így százezren felüli kivándorlási veszteséggel számolhatunk. Ezt a kérdést azonban csak az 1976. évi népmozgalmi adatok ismereti döntheti majd el. Feltételezésünket mindenesetre alátámasztja az a tény, hogy a tényleges és természetes szaporodás mérlege már az 1948–1966 közti időszakban is 245 ezer főnyi, 1,6%-os vándorlási veszteséget mutatott.

A NEMZETISÉGEK SZÁMARÁNYA

Különös figyelmet érdemelnek az utolsó népszámlálásról közzétett eredmények *nemzeti* adatai.

Romániában a népesség nemzetiségi hovatartozását első ízben az 1930. évi népszámlálás tudakolta, amikor a fogalom meghatározására a *neam* szót használták. Ezt a hivatalos népszámlálási kiadvány franciára *appartenance ethnique*, angolra *nationality*, *race* kifeje-

zéssel fordította le. A következő, 1941. évi népszámlálás viszont a faji származás (*originea etnică*) kritériuma szerint vette számba a népességet. Csak az 1956. évi népszámlálástól kezdve használják a „nemzetiség” (*naționalitate*) kifejezést. Egyik népszámlálás alkalmával sem tettek azonban kísérletet arra, hogy a magyar, német, orosz vagy más nemzetiséghez tartozók etnikai közösségeit nyelvi dialektus, történelmi eredet, vallási hovatartozás vagy más kritériumok alapján széttagolva, a részekre bontott néptörzsedékeket önálló etnikai csoportonként mutassák ki.

A most közzétett ideiglenes népszámlálási eredmények nemzetiségi adatai éppen ebben a vonatkozásban meglepőek.

A közzétett adatokból ugyanis azt látjuk, hogy az 1 707 000 magyar nemzetiségű mellett 1064 székelyt önálló nemzetiségként mutatnak ki. Bár ez az ezernyi székely elhanyagolható szám (alig 0,06%-a a magyarság kimutatott lélekszámának), a székelyek és magyarok különválasztására, mint etnikai abszurditásra, mégis fel kell figyelniünk. Ebben a tünetben ugyanis annak a polgári nacionalista irányzatnak a feléledését véljük felismerni, amely mindenáron azt iparkodott bebizonyítani, hogy a székely és a magyar két egymástól különböző nép. Érthető, hogy az első világháború után létrejött Nagy-Romániának pontosan a közepén egységes tömbben elhelyezkedett székelység, félmilliót meghaladó tömegével tövisként izgatta a román közvélemény szélsőségesen sovíniszta elemeit. Ennek a tövisnek az eltávolítására nemcsak a politika és a sajtó, de a tudomány művelői is harcot hirdettek. N. Iorga, a nagy nacionalista historikus nyomán Sabin Opreanu, Gh. Popa-Lisseanu és a történészek, néprajzkutatók, antropológusok egész gárdája lépett munkába, hogy fajbiológiai, koponya- és vérképvizsgálati módszerekkel, népszokások azonossága alapján, történelmi dokumentumok tendenciózus félremagyarázásával megcáfolja az ezeréves történelmi „tévedést” és bebizonyítsa: a székelyek román eredetűek. Az áltudományos érveket azonban a népszámlálási bizottság akkor még nem fogadta el, és így az 1930. évi népszámlálás nemcsak a székelyeket, de csekély részben még a moldvai csángókat is magyar nemzetiségűként mutatta ki. A népszámlálás nemzetiségi eredményeiről közzétett kötet előszavában maga a nemzetközi tekintélyű Sabin Manuilă, a népszámlálás fő irányítója hangsúlyozta, hogy nincs külön székely vagy csángó nyelv. Ezek az egységes magyar nyelvnek csak dialektusbeli változatai, ennél fogva nem lehet külön székely vagy csángó nemzetiség sem. Amikor azonban 1937-ben Șt. Meteș, neves történész egy tanulmányában súlyosan megrótt a kormányt amiatt, mert a népszámlálás a székelyeket magyaroknak mutatta ki, akkor már állampolitikai feladattá vált a székelyek „visszarománosítása”.

Egyelőre túlzott borúlátás volna annak feltételezése, hogy a nemzeti-kommunizmus színeiben jelentkező román neonacionalista ideológia ebben a vonatkozásban is a polgári nacionalista hagyományokhoz kívánna kapcsolódni. Mégsem kerülheti el figyelmünket, hogy az utóbbi időben Ceaușescu állam- és pártvezér az „együttélő nemzetiségek” sorában gyakran emlegeti elválasztó jellel a magyarokat és székelyeket (miként a szászokat és a svábokat is).

Hasonló részekre bontást látunk a németekkel kapcsolatban is, akiket három néptörzsedékre osztottak. A közlemény a 348 ezer német nemzetiségű mellett külön mutat ki 5930 szász és 4358 sváb „nemzetiségűt”. Ez a jelenség is új, ismeretlen a román népszámlálások történetében. De hát vajon Németországban a svábokat, szászokat, bajorokat, poroszokat mind külön nemzetnek vagy nemzetiségnek tekintik-e?

A legfeltűnőbb mégis a lipovánok leválasztása az orosz nemzetiségről. A zömmel Észak-Dobrudzsában élő lipovánok nemzetiségileg és nyelvük szerint oroszok, akiktől csak vallási hovatartozásuk szerint különböznek. Még az 1912. évi népszámlálás is, amely a népesség nemzetiségét éppen csak Dobrudzsában tudakolta, az orosz nemzetiséghez sorolta őket, és a csak a vallásfelekezeti statisztikában vette számba mint külön vallási közösséget. Ugyanígy sorolta be őket az 1930. évi és valamennyi későbbi népszámlálás. Csak 1977-ben

minősítenek egy vallási közösséget önálló etnikummá, amelynek következtében az orosz nemzetiségűek számát több mint harmadával csökkentik.

Mindebből nem vonható-e le jogosan az a következtetés, hogy a román nemzetiségi koncepció s ezzel együtt a nemzetiségi politika valami új szemléletváltásával állunk szemben? És vajon ennek nemcsak átlátszó kendőzéseként kell-e felismernünk, hogy a közölt eredmények szerint a románokat is három részre bontják? A 19 millió románhoz viszonyítva ugyanis 644 aromun és 1179 macedoromán sokkal jelentéktelenebb töredéknek számít, mint a németek vagy oroszok különböző csoportjai. És csak a magyarság ösztönös politikai éleslátása gátolta meg, hogy valóban egységes népi állománya szét ne hulljon! Mert hisz a székelyek különválasztásának célja aligha lehetett más, mint a magyar nemzetiségűek számának és arányának csökkentése, amely együtt járna jogaik további megnyirbálásával, hivatkozva megcsappant arányszámukra.

Az etnikai egységük tudatára ébredt nemzetiségeknek azonban határozottan vissza kell utasítani minden ilyenfajta kísérletet, az egyes nemzetiségek csoportokra bontását célzó törekvésben világosan felismerve a románosító politika *divide et impera* elvét.

Ha a népesség gyarapodását nemzetiségek szerint vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy az előző népszámlálás óta eltelt 11 év alatt az összes népesség 2456 ezer főnyi tényleges szaporulatából 2257 ezer, a tényleges szaporodás csaknem 92%-a esett a románokra, az összes népesség 12,9%-os szaporodási ütemével szemben a románság 13,5%-kal gyarapodott, minek folytán az összes népességhez viszonyított arányszáma 87,7%-ról 88,1%-ra emelkedett.

A nem román nemzetiségek száma 1966-ban 2356 ezer volt, a népesség 12,3%-a, 1977-ben 2555 ezer, a népesség 11,9%-a, a 199 ezer főnyi szaporulat 8,4%-nak felel meg. Ha számításunknál figyelmen kívül hagyjuk a cigány nemzetiségűeket, akik lélekszámának csaknem négyszeresre ugrása a továbbiakban külön elemzést igényel, akkor a többi nemzetiségek tényleges szaporulata mindössze 33 ezer (1,4%). Vonjuk le ebből a magyarság 87 ezer főnyi szaporulatát is, akkor kiderül, hogy a többi, főleg szláv népcsoportokhoz tartozó kisebbségek lélekszáma 54 ezerrel (-8,0%) fogyott.

A kisebbségek közül tehát csak a magyarságnál mutatkozik jelentősebb szaporulat, de ennek 5,4%-os aránya még a felét sem éri el a románok 13,5%-os gyarapodási ütemének. A románok és magyarok lélekszáma 1966-ban 100:9,7 arányban, 1977-ben 100:9 arányban viszonylott, tényleges szaporodásuk azonban csak 100:3,9 arányban viszonylik egymáshoz. Ez a szembeszökő aránytalanság mindenképpen behatóbb elemzésre késztet.

Románia nemzeti kisebbségei, a németek egy részének kivételével, általában kisebb-nagyobb szórványokban élnek, ezért népi állományuk az asszimiláció objektív törvényei folytán is veszélyeztetettebb, de az eszközökben és módszerekben széles skálájú románosító politikával szemben is nehezebben képesek védekezni. A németek és zsidók sorait, alacsonyabb természetes szaporodásuk mellett, a kivándorlás is ritkítja.

E szempontok figyelembevételével világos, hogy a magyarság szaporodásának és fennmaradásának problémaköre a többi nemzetiségektől eltérő törvényszerűségek alapján ítélandó meg.

Románia legszámasabb nemzeti kisebbsége ma is a magyarság. Míg a többi nemzetiség 849 ezer főnyi együttes lélekszáma csak nem egészen 4%-át teszi ki az összes népességnek, a hivatalosan kimutatott 1 és 3/4 millió magyar ennek több mint kétszeresét, a népesség 7,9%-át képviseli. Figyelembe kell venni, hogy a magyar az egyetlen nemzeti kisebbség, amely Erdély jelentős tájain (a három megyére osztott Székelyföldön, Bihar, Szatmár, Szilágy, Kolozs megye egyes részein) összefüggő tömbökben elhelyezkedve, kisebb-nagyobb régiókban a népesség abszolút többségét alkotja, sőt még egyes városokban is túlsúlyban van.

A romániai magyarságnak csak 1,5–2,0%-a él szórványokban a kárpátontúli ún. regáti országrészben, Moldova kárpáti lejtőin még összefüggő nyelvterületet is alkotva. Az általa-

ban (nem éppen szabatosan) csángóknak nevezett moldovai magyarság, a laikus és vallási kultúra anyanyelvi ápolásának lehetőségeitől megfosztva, magára hagyottan, jórészt a céltudatos románosítás áldozatául esett, ma már jobbára csak az ősi magyar folklór különleges, gazdag rezervátumaként él. Csak a román nemzetiségi politika alapvető megváltozása esetén lehetne remélni, hogy az évszázadok óta tartó asszimilációs folyamat visszafordítható. Mégis azt hisszük, tévesek azok a Cassandra-jóslatok, amelyek a moldovai magyarság felmorzsolódásában az erdélyi magyarságra váró hasonló sors prelúdiumát vélik felismerni.

Az erdélyi magyarság népi állománya a román uralom csaknem 60 esztendeje alatt sem fogyott, még az üldözések, kényszerű vagy önkéntes emigrálások, az asszimilációs politika legkörülmönfontabb, hol nyílt, hol kendőzött módszerei ellenére sem. A magyarság gyarapodásáról adnak számot az egyes népszámlálások adatai is. Minthogy azonban a hivatalos statisztika által kimutatott népszaporulat alatta marad a jogos elvárásoknak, az alábbiakban megkíséreljük reálisan felmérni, milyen számbeli erőt képviselhet ma a romániai magyarság.

A MAGYARSÁG SZÁMBELI EREJE

Románia népességét a második világháború után első ízben az 1948 elején tartott népszámlálás vette számba, tehát olyan időpontban, amikor a háborús eseményekkel kapcsolatos vándormozgások (nyugati irányban kifelé, ellentétesen a Szovjetunió által birtokba vett Besszarábiából és Észak-Bukovinából a megmaradt országterületre menekültek) már lezárultak. Az eredményeiről közzétett adatokat éppen ezért elfogadhatóknak tekinthetjük a népesség gyarapodásának nemzetiségek szerinti elemzése céljára.

Induljunk ki tehát abból, hogy az 1948-ban számba vett 15 873 ezer főnyi népességből 13 598 ezer (85,7%) volt a román anyanyelvűek és kereken 1500 ezer (9,4%) a magyar anyanyelvűek száma.

A következő, 1956. évi népszámlálásról közzétett eredmények a népesség anyanyelvi és nemzetiségi megoszlásáról is tájékoztatnak. Eszerint az összes népesség száma 17 489 ezer, ebből nemzetiség szerint román volt 14 996 ezer (85,7%), magyar 1588 ezer (9,1%). Nemzetiség szerint tehát 1948 óta a románok 1398 ezerrel (10,3%), a magyarok 88 ezerrel (5,9%) gyarapodtak. Más képet kapunk azonban, ha mindkét népszámlálás anyanyelvi adatait vesszük figyelembe. Az 1956. évi népszámlálás szerint a román anyanyelvűek száma 15 081 ezer, a magyar anyanyelvűeké 1654 ezer volt, így a románság 1483 ezer lélekkel (10,9%), a magyarság 154 ezer lélekkel (10,3%) szaporodott. A magyarság szaporodási aránya anyanyelv szerint is alacsonyabb a románságénál, de a jelentéktelen különbség elfogadható. A nemzetiségi statisztika szerint azonban a románok gyarapodási aránya csaknem kétszerese a magyarokénak. Melyik adat fogadható el reálisnak? A nemzetközi demográfiai irodalom ma is vitatott kérdése, vajon az etnikai hovatartozást objektív nyelvi kritériumok vagy szubjektív (sokszor nem is befolyásmentes) nemzetiségi deklaráció alapján helyesebb-e meghatározni. Véleményünk szerint az a nyelv, amelyen valaki gondolkodik, anyjától, családjától örökölt, amelynek kultúráját magáénak érzi, egyszerűen az anyanyelv, döntően határozza meg az etnikai közösséghez való tartozást is. Különösen erős menedék a nyelv egy vegyes nemzetiségű államban, amelyben az uralkodó nemzet asszimilációs törekvései felismerhetők. Csak egy példa: az a 23 ezer magyar anyanyelvűt, aki magát az 1956. népszámlálás szerint zsidó nemzetiségűnek vallotta, kétségtelenül erősebb kulturális-szellemi kapcsolatok fűzik a magyarsághoz, mint a románsághoz azt a 2 ezer jiddis anyanyelvűt, akik magukat román nemzetiségűnek vallották. A nemzetiség megvallását szubjektív szempontok motiválják, igen sokszor valami érdek (mint a magyar anyanyelvű zsidók esetében feltehetően a kivándorlási szándék), az érvényesülés kedvezőbb lehetősége. Ezért látjuk, hogy azoknak a román anyanyelvűeknek a száma, akiket nem román nemzetiségűként mutattak ki, csak elenyésző

töredék a román nemzetiségüként számba vett kisebbségi anyanyelvűek számához viszonyítva. Míg a román anyanyelvűeknek csak 0,56%-a nem vallotta magát román nemzetiségűnek, a magyar anyanyelvűeknek 4%-a többségében román nemzetiségüként szerepel. Asszimilációs folyamatra is utal, hogy például a rutén, orosz, lengyel anyanyelvűek több mint 10%-a, a bolgárok több mint 20%-a román nemzetiségüként van számba véve.

Mindezen szempontok mérlegelésével az anyanyelvi statisztikát megbízhatóbbnak tartjuk, s számításainkban az 1956. évi népszámlálásból indulunk ki, amely a magyar anyanyelvűek számát 1654 ezerben állapította meg. Az 1966. évi népszámlálás anyanyelv szerint 1652 ezer, nemzetiség szerint 1620 ezer magyart mutatott ki, következésképpen tíz év alatt a magyarok száma anyanyelv szerint 2 ezerrel fogyott, nemzetiség szerint 32 ezerrel gyarapodott volna. Már ez az ellentmondásos jelenség is alapos gyanút kelt a számbavétel megbízhatóságával szemben, a gyanú alaposságát azonban az összes népesség és a románság szaporodási adatainak egybevetése vitathatatlaná teszi. Látjuk, hogy a tíz év alatt az összes népesség 1614 ezerrel, azaz 9,2%-kal gyarapodott ugyan, de a magyarok kivételével minden más nemzetiség száma fogyott. Ezzel szemben a románság anyanyelv szerint 1690 ezerrel, nemzetiség szerint 1751 ezerrel, 11,7%-kal gyarapodott. A románság számbeli gyarapodása 137 ezer fővel haladta meg az összes népesség gyarapodását, ez a szám pedig pontosan egyenlő a nemzeti kisebbségek számbeli veszteségével.

Köztudomású, hogy Románia Kárpátokon inneni részén, amelyet általában Erdélynek nevezünk, a természetes szaporodás már a század eleje óta kimutathatóan mindig alacsonyabb volt, mint a Kárpátokon túli ún. Regátban. Téves volna azonban ezt a demográfiai jelenséget a nemzetiségek különböző szaporaságával magyarázni, hiszen a bánáti és dél-erdélyi románság katasztrofálisan alacsony népszaporodásával szemben a legkiemelkedőbb születési arányszámokat a szatmár–máramarosi és bihari románok mellett éppen a Székelyföld magyarsága regisztrálta. Az 1900–1947. évek közt nemzetiségek szerint közzétett népmozgalmi adatok azt igazolják, hogy a románság és a magyarság természetes szaporodásának arányszámai közt az erdélyi terület összesített eredményei alapján lényeges különbség nem volt.

Ebben az évtizedben a hivatalos népmozgalmi adatok szerint a természetes szaporodás aránya a regáti részekben 11,4%, míg az erdélyi részekben 7,7% volt. Nem kétséges, hogy a magyarság tíz évi természetes szaporodása sem lehetett alacsonyabb az átlagos erdélyi aránynál, így számolva szaporulatuknak 127 ezernek kellett lennie.

Hasonló szempontok szerint vizsgáljuk meg a magyarság várható szaporulatát az 1966–1977 közötti utolsó időszakban. Itt azonban már figyelembe vehetjük az ismert népmozgalmi adatokat. Az 1966–1975 közötti évek népmozgalmi adatai szerint Kovászna, Hargita és Maros megyék természetes szaporodási arányszáma az országos átlagon felül mozgott. Mint-hogy Románia magyar kisebbségének csaknem 40%-a ezekben a megyékben él, e terület székely népének bőséges gyermekáldását a romániai magyarság gyarapodásának legbővebb forrásaként értékelhetjük.

Ha a közlemény megyei adatai alapján külön-külön összesítjük a 16 Kárpátokon inneni (erdélyrészi) megye és a Kárpátokon túli (regáti) megyék adatait, a következő képet kapjuk:

	Lélekszám (ezer főben)		Tényleges szaporodás	
	1966-ban	1977-ben	ezer fő	% szerint
Románia	19 103,2	21 559,5	2456,3	12,9
Kárpátokon inneni rész	6 719,6	7 500,4	780,8	11,6
Kárpátokon túli rész	12 383,6	14 059,1	1675,5	13,5

Az erdélyi részen tehát a népesség gyarapodási aránya ebben az időszakban is csaknem 2%-kal volt alacsonyabb, mint a regáti részen. Ha már most feltételezzük, hogy a tényleges szaporodás forrása kizárólag a természetes szaporodás volt, akkor a magyarság szaporodásának aránya ezúttal is el kellett érje az erdélyrészi 11,6%-os arányt. Ennek alapján pedig a magyar nemzetiség szaporulatát legalább 207 ezerre kell becsülnünk, tehát 120 ezerrel többre, mint a hivatalos adatok szerint mutatkozó 87 ezer főnyi szaporulatot.

Összevetve az 1956. és 1977. évek hivatalos adatait, e 21 év alatt a népesség tényleges szaporodása a következő képet mutatja:

Összes népesség	4070 ezer	23,3%
Románok	4008 ezer	26,7%
Magyarok	119 ezer	7,5%
Egyéb nemzetiségek	-57 ezer	-6,3%

Az összes szaporulatból 98,5% esett a románokra, holott az összes népességhez viszonyított arányszámuk 1956-ban még 85,7% (jelenleg 88,1%), de csak 2,9% esett az 1956-ban 9,1%-ot (jelenleg 7,9%-ot) képviselő magyarságra.

Az egyéb nemzetiségek lélekszámának fogyása a fokozottabb asszimiláció mellett részben a kivándorlással magyarázható.

Minthogy a magyarság népi állományát lényeges számú kivándorlás nem apasztotta, a nemzetiségi statisztikai adatok hitelessége joggal megkérdőjelezhető, és nagyon valószínű, hogy a természetes szaporodás útján a magyar kisebbség létszáma 1977-ig elérte a 2 milliót. *Következésképpen e 21 éves időszakban megközelítően negyedmillió magyar eltűnt a népszámlálások számsora között.*

A TÖBBI NEMZETISÉG

A többi nemzetiségek közül 1966 óta a németek lélekszáma (a szászokat és svábokat is beleszámítva) 24 ezerrel, a zsidóké 17 ezerrel apadt. Az 1956. évi népszámlálás még kereken 385 ezer németet és 146 ezer zsidót mutatott ki; 21 év alatt a németek vesztesége 26 ezer, a zsidóké pedig 120 ezer fő. Bár hivatalos adatok erre vonatkozóan nincsenek, mindkét esetben feltehető, hogy a nagyarányú veszteség a kivándorlás eredménye.

Fogyott a kisebb szláv népcsoportok lélekszáma is. Ezek közt meg kell említenünk a múlt század folyamán Erdélyben keletkezett szlovák falu-csoportokat, a bánáti cseh és bolgár-krassován településeket, valamint a jugoszláviai Vajdaság etnikumával összefüggő szerb-horvát községeket is. Ezek a kis szláv szigetek a magyar uralom idején még gyarapítani tudták népi állományukat, a román népszámlálások adatsorai azonban fokozatos felmorzsolódásukat jelzik. Hasonló a helyzet az orosz nemzetiségnél is: az 1966-ban kimutatott 39 ezer oroszral szemben a mostani népszámlálás csak 21 ezret mutat ki, így még a 11 ezer lipován hozzászámításával is 7 ezer lélekfogyás mutatkozik.

Nehéz magyarázatot találni az ukrán-rutén nemzetiség stagnálásnak tekinthető csekély mértékű gyarapodására. Ezt a szláv népcsoportot, amelynek többsége az erdélyi Máramaros megye Kárpátaljával határos peremén etnikailag alig kevert tömbben él, az előző népszámlálások még egységes nemzetiségként vették számba. A század eleje óta kitűntek az átlagosnál jóval magasabb természetes szaporodásukkal, s nem valószínű, hogy hagyományos szaporaságuk az utolsó évtizedben lényegesen csökkent volna. Nincs tudomásunk a rutének kivándorlásáról sem. Ezért figyelembe véve, hogy az 1956. évi népszámlálás még több mint

60 ezer rutén-ukrán nemzetiségűt vett számba, a mostani népszámlálás pedig kerekén 5 ezerrel kevesebbet mutat ki, feltehetőleg asszimilációs folyamattal állunk szemben.

Jóval több nehézséget okoz a cigány-statisztika ellentmondásainak kiiktatása. A közölt adatok szerint 1977-ben a cigány nemzetiség, a magyarok és németek után, Románia nagyságrendben harmadik nemzeti kisebbsége. A 230 ezer cigány mindössze 1,1%-a ugyan az ország népességének, számuk alakulásának behatóbb elemzése azért szükséges, mert meggyőzően támasztja alá a romániai népszámlálások nemzetiségi adatainak megbízhatóságával szemben alaposnak látszó kételyeket. Az alábbi tábla szemlélteti az egyes népszámlálások szerint kimutatott cigányok számát (ezer főben), valamint a cigány nemzetiség megoszlását az erdélyi és regáti részek közt:

Év	Cigány nemzetiségű szám szerint Romániában	A cigányok közül összeírtak			
		Szám szerint		Százalék szerint	
		Erdélyben	Regátban	Erdélyben	Regátban
1930	243	109	134	44,9	55,1
1956	104	78	26	75,0	25,0
1966	64	49	15	76,6	23,4
1977	230	?	?	?	?

Bár a cigányok antropológiai jellegzetességeik alapján valóban különböznek minden európai néptől, mégis nemzetközileg vitatott kérdés, vajon a cigányságot, amelynek nincs egységes irodalmi, de még csak írott nyelve sem, nemzetiségnek lehet-e tekinteni. A cigány a legtipikusabb szórvány-nép. Romániában, a Kárpátokon innen és túl, csaknem minden faluban, a városok nagy részében is élnek cigányok, akik őseik nyelvét nagyrészt már elfelejtve, a falu vagy város nemzetiségének nyelvét anyanyelvükként beszélik. Ha iskolába járnak, különösen a magasabb iskolákat végzettek, annak a nemzetiségnek a kultúrközösségébe olvadnak be, amely művelődési és ezzel együtt gazdasági-társadalmi felemelkedésüket lehetővé tette. A cigányság tehát asszimilálódik, fokozatosan elveszti nemzetiségi jellegét és [ügye] egyre inkább társadalmi problémává válik. E szempontok mérlegelésével a cigány-statisztikát csak akkor lehetne reálisnak elfogadni, ha a cigány nemzetiség kritériuma objektív elvi szempontok alapján volna meghatározva és ezek az objektív kritériumok következetesen és egységesen érvényesülnének nemcsak a kronológiailag egymás után következő számsorokban, de területi vonatkozásban is.

A fenti adatsor az egységes elvi állásfoglalás hiányát igazolja és arra enged következtetni, hogy a cigány-statisztika csak eszköz volt a románság arányszámának javítása érdekében ott és akkor, amikor nemzetpolitikai szempontok ezt szükségessé tették.

Összefoglalva az elmondottakat, az 1977. évi népszámlálás nemzetiségi adatai ismét jelzik a Romániában újjáélesztett nacionalizmus szellemében folyó románosító politika eredményeit: a nemzetiségek egyre csökkenő számát és arányát a románok gyors ütemű térhódítása követi. Ez fel kell hívja a világ figyelmét arra, hogy Románia – annak ellenére, hogy a nemzetiségek egyenjogúságát az ország alkotmánya kimondja – a nemzetiségi jogok tényleges gyakorlását állandóan és céltudatosan akadályozza, s ezáltal következetesen megsérti az alapvető emberi jogokat.

AZ AMERIKAI ERDÉLYI SZÖVETSÉG
TANULMÁNYI CSOPORTJA